

חייב באשם תלוי?

אמר ליה רבי זירא: רבי אלעזר פליג אתנא דמתניתין וסבר: לא בעינן שיהא אפשר לברר איסורו.

איתיביה: תנן: יבם שבא על יבמתו תוך י"ח-א שלשה חדשים ממותת אחיו, ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון — יוציא, והולד כשר, והייבין באשם תלוי!

והרי אי אפשר לברר איסורו שהוא בן תשעה לראשון?

ומתריצין: הא מני — רבי אלעזר היא!

איתיביה: תנן: נמצא על שלה אותיום — טמאין והייבין בקרבן. נמצא על שלה לאחר זמן — טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן. ותני עלה: והייבין באשם תלוי!

והרי אי אפשר לברר איסורו שהיתה נדה בשעת תשמיש, ומדוע חייבין באשם תלוי?

ומתריצין: הא מני — רבי אלעזר היא!

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח אמר רב: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל — חייב. חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה — פטור!

אמר רב נחמן: מאי טעמא דרב? קסבר, שתי חתיכות — איקבע איסורא! שהרי ודאי יש כאן חתיכה אחת של חלב, אבל

שנאכלה! ומכיון שאשם תלוי אינו בא אלא כדי להגן על האדם מן היסורין, בינתיים, עד שיוודע לו שחטא ויביא חטאת, הלכך אינו חייב בו אלא באופן שיתכן ויוודע לבסוף שאכן חטא⁽⁶⁾.

ומבארין: מאי איכא בין טעמא דרבה דאמר דילפינן לה מדכתיב "מצוות" בלשון רבים, לטעמא דרבי זירא דצריך שתהיה אפשרות לברר איסורו?

איכא בינייהו: כשהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של כזית ואחת של מחצה כזית, ואכל את הכזית, ואח"כ נודע לו שאחת משתי החתיכות היתה של חלב.

לרבה, דהטעם הוא משום יש אם למקרא וקרינן "מצוות" בלשון רבים, הכא ליכא "מצוות", שהרי חצי הכזית כמאן דליתא דמי, וכאילו יש כאן רק חתיכה אחת שהיא ספק חלב ספק שומן, ופטור. ד"מצוות" קרינן, ומקרא ילפינן דבעינן שתי חתיכות.

אבל לרבי זירא הרי אפשר לברר איסורו, על ידי חצי הזית הנשאר, הלכך חייב באשם תלוי.

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא: תניא: רבי אלעזר אומר: כוי חייבין על חלבו אשם תלוי.

והרי כוי אי אפשר לברר איסורו, שאין אפשרות להוודע אם הוא בהמה, ומדוע הוא

תלוי אינו אלא במקום שכבר אי אפשר לברר הדבר, [שאף על פי שלאחר אכילתו, עדיין היה הדבר יכול להתברר על ידי חתיכה השניה, מכל

לז כ].

6. בירושלמי [יבמות ד ב] אמרו, שחייב אשם

חתיכה אחת — לא איקבע איסורא!⁽⁷⁾ שיתכן והיא של שומן ואין כאן איסור

לחדש עליו איסור על ידי הספק, באופן זה אינו חייב בקרבן, שאף על פי שהשבת ודאי תבוא בעתיד, מכל מקום הואיל ואין ודאות שהיא כבר באה [בשעת עשית המלאכה], הרי זה נחשב לחידוש איסור. ועדיין יש לעיין, כיצד יתפרש דבר זה לפי הטעם של רבה משום "מצוות". [וכתב בהגהות מהרש"ם, שמדברי תוס' אלו, יש להוכיח כסברת המגן אברהם] [שמב], שגם אותם השבותים שהתירו לעשותם בבין השמשות של כניסת השבת, מכל מקום אסורים בבין השמשות של מוצאי שבת, מפני חזקת היום [שעבר].

אולם הלחם משנה [שגגות ח ב] מדקדק מלשון הרמב"ם, שגם בבין השמשות של כניסת שבת, יתחייב בקרבן. [ולדעת הכל, אם עשה מלאכה בעיצומו של יום, ואחר כך נסתפק אם היה שבת או חול, אינו מביא אשם, שבאופן זה ודאי אינו חשוב איקבע איסורא, אלא הרי זה כחתיכה אחת, ספק חלב ספק שומן, שאנו נוקטים לדינא שאינו מביא קרבן].

יש להתבונן בציוור השני שלמדנו במשנה, "ספק יש בו כשיעור ספק אין בו", כיצד יתפרש דין זה לכל הטעמים שבגמרא. ומתוך דברי הר"י קורקוס [שגגות ח ב] מתבאר לנו דעת התוס', שכאשר אכל מחתיכת חלב שהיה בה כזית, ונסתפק לו, האם אכל כזית או פחות, דבר זה נחשב לאיקבע איסורא, הואיל ואיננו צריכים לחדש ולהמציא איסור, שהרי האיסור היה ודאי לפנינו, וכמו כן אפשר גם כן לברר הדבר, לפי כמות החלב שנשארה לאחר אכילתו, [על כל פנים כשידענו כמה היה בה מתחילה], אולם לפי הטעם של "מצוות", על כרחנו להעמיד באופן שהיו כאן שתי חתיכות, אחת חלב ואחת שומן, ובכל אחת היה כזית, ונסתפק לו שני ספיקות, א] אם אכל מן החלב או מן השומן, ב] גם אם אכל מן החלב, האם אכל כזית או פחות, והנה, אף

מקום לאחר שנאכלה גם השניה, אין לנו כבר אפשרות לברר, אבל כשאכל חתיכה אחת משתי חתיכות, והחתיכה השניה מונחת במקום שאפשר ליטלו משם, ועל ידי זה יתברר מה היתה חתיכה זו שאכל, אינו מביא קרבן. ועיין אור שמח [שגגות ח ד].

7. כתבו התוס', שלפי טעם זה, צריך לפרש מה שלמדנו במשנתנו שהעושה מלאכה, ואינו יודע אם שבת היה או יום חול, שהוא חייב באשם תלוי, זה דוקא כשעשה מלאכה סמוך לבין השמשות של מוצאי שבת, שמאחר וכל אותו היום היה עומד באיסור מלאכה, הרי זה כאיקבע איסורא.

וכתב הקהלות יעקב, שעיקר סברתם, שדבר זה נחשב כאיקבע איסורא, צריכה ביאור, שהרי אדם זה שעשה מלאכה בבין השמשות, יודע הוא היטב באיזה שעה עשה מלאכה, ורק שאינו יודע האם זמן זה הוא זמן היתר או זמן איסור, ונמצא שאין כאן אלא חתיכה אחת [כלומר, זמן עשית המלאכה], שהיא ספק היתר ספק איסור, ומה מועיל לנו שיש עוד רגעים ודאים של שבת ורגעים ודאים של חול, והרי זה דומה לאדם שיש לו ג' חתיכות, אחת היתר, ואחת איסור, ואחת מסופקת אם חלב או שומן, שהדבר פשוט שאין זה נחשב לאיקבע איסורא, ועיי"ש.

ולכאורה היה נראה לבאר בדעת התוס', שהגדר בדין איקבע איסורא הוא, שאיננו מחדשים איסור על ידי הספק, כדי לחייב באשם תלוי, אבל אין צורך בדוקא שיהיו לפנינו שתי חתיכות מסופקות, ומשום כך, כאשר אנו דנים על זמן זה של בין השמשות [של מוצאי שבת], האם שבת הוא או חול, אין זה נחשב לחידוש איסור, שהרי שם הספק הוא, האם השבת נמשכת עד עתה או לא, אבל כשעשה מלאכה בבין השמשות של כניסת השבת, שאז באנו

כלל(8).

שתי חתיכות ולכן הוא פטור מאשם תלוי.

לרבי זירא: אי אפשר לברר איסוריה עתה, שהרי כבר נאכלו שתיהן, וגם לדידיה פטור מאשם תלוי.

ואילו לרב נחמן: חייב באשם תלוי! שהרי מעיקרא היה כאן איקבע איסורא, שהיו שתי חתיכות ואחת מהן של איסור.

איתיביה רבא לרב נחמן: תניא: רבי אלעזר אומר: כוי חייבין על חלבו אשם תלוי.

והרי לא איקבע איסורא בכוי, שאפשר והוא

ומבארין: מאי איכא בין טעמא דאיקבע איסורא לבין טעמא שאי אפשר לברר איסורן [ובין טעמא ד"מצוות". רבינו גרשום]?

איכא בינייהו: כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ובא עובד כוכבים ואכל את הראשונה, ובא ישראל ואכל את השניה.

לרבה: ליכא "מצוות", שכבר אין שתי חתיכות כי בעידנא דאכל ישראל כבר ליכא

בה כשיעור ספק אין בה", מדבר גם כן בחתיכה אחת שהיתה חלב ודאי, והספק הוא, האם אכל ממנה כזית או פחות, וכל מה שהכריח את התוס' להעמיד ציור זה באופן של ספק ספיקא, זהו רק לדעת רב, המצריך שתי חתיכות משום "מצוות", וכמו שנתבאר בדברינו לעיל]. ועיין עוד במנחת חינוך [קכח].

8. כבר הובא בהערה 4 קושית הרשב"א על הרמב"ם בדין ספיקא דאורייתא, שהוא לקולא מן התורה [לדעת הרמב"ם]. והמהר"ט [יו"ד א] כתב ליישב, שבאמת מחלוקת התנאים בדין אשם תלוי, האם הוא דוקא בחתיכה משתי חתיכות או אפילו בחתיכה אחת, יסודו הוא בנידון זה דספיקא דאורייתא, כלומר, שלדעת התנא של משנתנו [כפי שפירשה רב], ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, ולכן אין מביא קרבן על ספק של חתיכה אחת, ורק בספק של שתי חתיכות, שספק זה חמור יותר, הואיל ואיקבע איסורא, באופן זה אסור הספק מן התורה לדעת הכל, ולכן חייב קרבן, ורבי אלעזר, המחייב קרבן אפילו בחתיכה אחת, סובר, שבכל ענין ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה.

על פי שהיה אפשר לחלק נידון זה לשני ספיקות נפרדים, ולומר, שאמנם בספק הראשון נתקיים כאן התנאי של "מצוות", מכל מקום בנידון הספק השני אין כאן "מצוות", אולם נתחדש כאן, שאנו דנים על שניהם יחד, ומשום כך אנו מחייבים אותו בקרבן על ידי הספק הראשון, [ונמצא, שלולא הספק הראשון, לא היה חייב בקרבן מחמת הספק השני, ואף על פי שבאמת על ידי הספק הראשון נעשה ספיקו קל יותר, שהרי יש כאן ספק ספיקא, מכל מקום גזירת הכתוב היא שאינו חייב באשם, אלא אם כן יש כן "מצוות"].

ובעיקר דבריהם, שמחייבים אשם תלוי במקום שיש ספק ספיקא להקל, ביאר השער המלך [טו"ט יב], שזהו דוקא באופן הנ"ל שציירו התוס', שבזה יש איקבע איסורא [על שני הספיקות], ולכן אין מועיל הספק ספיקא לפטור, אבל באופן שיהיה לפנינו חתיכה אחת, שהיא ספק חלב ספק שומן, ויש גם כן ספק האם אכל ממנה כזית או לא, שעל הספק הראשון אין איקבע איסורא, לא יתחייב בקרבן, ועיי"ש. [ונמצא, שלדעת רב אסי, שהמשנה מדברת בחתיכה אחת, אזי הציור השני, של "ספק יש

חיה ואין כאן איסור חלב כלל?

שבעה לאהרון — יוציא והולד כשר. וחייבין באשם תלוי!

והרי לא איקבע איסורא כאן, שיתכן ולא עבר כלל על איסור?⁽⁹⁾

ומתריצין: **הא מני — רבי אלעזר היא!**

ומתריצין: **רבי אלעזר פליג אתנא דמתניתין ולא בעי "קביעותא לאיסורא", אלא מחייב אשם תלוי בכל אופן.**

איתיביה: ספק בן תשעה לראשון או בן

אישי, שהיא עדיין עומדת באיסור אשת איש, וכמו שכתבו התוס' שם [ד"ה הבא], ומשום שכנגד חזקת אשת איש, יש חזקה אחרת המנגדת לה. מכל מקום מועיל איסור זה שהיתה עומדת בו עד עתה, להחשיב על כל פנים שנקבע האיסור, כן ביאר בערוך לנר]. אבל לפי טעמו של רבא, אינם חייבים באשם תלוי, שהרי אין כאן "מצוות".

ולכאורה, אם כן מה הקשה הגמרא על דברי רב נחמן, מהדין של ספק בן תשע לראשון ובן שבע לאחרון, והרי אשה זו היתה עומדת עד מיתת בעלה, באיסור אשת אח, ודבר זה הלא נחשב שהוקבע האיסור, ומשום כך חייבים הם באשם תלוי.

ובכתר ישועה כתב ליישב על פי דברי התוס' ביבמות [לו א ד"ה וזו], שמאחר ואשה זו היתה עומדת ליפול לפני אחי בעלה ליבום, אם כן אין לומר שהיתה עומדת בחזקת אשת אח לגבי היבם, אלא אנו אומרים להיפך, שהיתה עומדת בחזקת היתר ליבם, ועיי"ש.

ובעיקר הגידון של התוס' בכתובות הנ"ל, יעדיין בכסף משנה [שגגות ח ג], שכאשר ישנה הכחשה של שתי עדויות, הרי דבר זה עצמו נחשב לאיקבע איסורא, [גם לולא זה שהיתה עומדת קודם לכן בחזקת איסור].

וביאור דבריו, שגדר הדין דאיקבע איסורא הוא, שכאשר ישנה חתיכה אחת, שהיא ספק חלב ספק שומן, אין זה חשוב כספק גמור, אלא כחסרון ידיעה, ומשום שאין לנו כל כך סיבה להסתפק ולדון בדבר, מה שאין כן כשיש שתי

ומדברי השב שמעתתא [א ח] מבואר, שכמו כן יש לומר גם כן לפי טעמו של רבי זירא, שבאופן שיהיה אפשר לברר איסורו לאחר אכילתו, שיתכן שיהיה נודע שעשה איסור, בזה אסור הספק מן התורה לדעת הכל, ועיי"ש. [ובעיקר סברתו, יעדיין בחזו"א "יו"ד פ ח]. אולם בהערות הגרש"ז אויערבך זצ"ל [לשב שמעתתא] כתב, שיש לומר, שבאמת הרמב"ם מודה, שלדעת רבי זירא, ספיקא דאורייתא לחומרא לדעת כל התנאים, ונחלקו רק לענין אשם תלוי, שלדעת משנתנו, אין מביאים אשם תלוי, אלא בספק שיכול אחר כך להתברר, שאז יביא חטאת, וכמו שכתב רש"י, ואין הסברא משום חומרת הספק], אבל מאחר שהרמב"ם פסק כרב נחמן, שהטעם הוא משום איקבע איסורא, ממילא יש לפסוק גם כן, שספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, וכדעת התנא של משנתנו. ועדיין קובץ הערות [מב יא].

9. הנה בכתובות [כב ב] למדנו, שכאשר מעידים שנים על אשה, שבעלה מת, ושנים אחרים אומרים, לא מת, אזי אם נישאת אשה זו, הרי היא באשם תלוי. וכתבו התוס' שם [ד"ה באשם], שדין זה יתכן גם לדעת הסוברים שצריך חתיכה משתי חתיכות, שלפי טעמו של רבי זירא, הרי בציוור זה אפשר לברר, שיכולים לבוא שנים ולהזים כת אחת מהם, וכן לפי טעמו של רב נחמן, שגם כאן נקבע האיסור, שהרי היתה עומדת קודם לכן באיסור אשת איש, [ואף על פי שבנידון זה איננו מכריעים מכח חזקת אשת

וכששוחטו בחוץ ספק אם עבר איסור או לא.

ומאחר שרבי מאיר מחייב על כך אשם תלוי, ואעפ"י שלא הוקבע האיסור של שחוטי חוץ, שהרי יתכן שהאשם הוא חולין ולא עבר כלל על איסור, חזינן דרבי מאיר לא בעי קביעותא לאיסורא.

ו**חכמים פוטריין** מאשם תלוי שהרי לא איקבע איסורא⁽¹⁰⁾.

ומקשינן: **ואמאי** שתיק רב נחמן? שאעפ"י שלא זכר בזמן שהקשה לו רבא את דעת רבי מאיר, מכל מקום, **ולימא ליה לרבא דרבי אלעזר היא**, וכמו שתירץ לו על שאלותיו הקודמות?

ומתריצין: שלא היה איכפת ליה להשיב כן, שכבר ידע רבא שיכול לתרץ כן. אלא **הא קמשמע לן רב נחמן: דרבי מאיר — בשיטת רבי אלעזר קאי**, דלא בעינן קביעותא

איתיביה: נמצא על שלו — טמאין וחייבין בקרבן. נמצא על שלה אותיום — טמאין וחייבין בקרבן. נמצא על שלה לאחר זמן — טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן. ותני עלה: וחייבין באשם תלוי.

והרי גם כאן לא איקבע איסורא כי שמא לא היתה עדיין נדה בשעת תשמיש, ולא עברו על איסור?

אישיטיק רב נחמן!

לבתר דנפק רבא אמר רב נחמן [שהיה תמה על עצמו]: **מאי טעמא לא אמרי ליה לרבא דהא מני — רבי מאיר היא! דלא בעי קביעותא לאיסורא** לגבי חיוב אשם תלוי.

דתניא: השוחט אשם תלוי בחוץ למקדש — רבי מאיר מחייב להביא אשם תלוי על ספק עבירת שחוטי חוץ. שהרי כל אשם תלוי הוא ספק קרבן ספק חולין, שאם לא אכל חלב הרי האשם תלוי שהוא מביא, חולין הוא.

ישנם לפנינו שתי חתיכות, אחת היתר ואחת איסור, שאז שם הספק הוא, האם חתיכה זו [שבא לאכלה], היא אותה חתיכה של ההיתר, או שמא היא היא החתיכה של האיסור, [ואין שם הספק, האם חתיכה זו, של היתר, או של איסור], בזה החמירו שלא נקל מכח דין ספיקא דרבנן, אבל אין די במה שיש לנו סיבה חזקה להסתפק, ובמה שאיננו מחדשים איסור על ידי הספק. ועיין ש"ך [יו"ד קיא ד'] ומה שכתב עליו הפרי חדש שם, ותבין.

10. רש"י מפרש, שבין רבי מאיר ובין חכמים סוברים, ששחיטת אשם תלוי בחוץ, הרי הוא ספק איסור, ולא איסור ודאי, אלא שנחלקו, האם צריך קביעות איסור כדי לחייב באשם תלוי, או

חתיכות, שיש כאן ספק אמיתי ומושלם, שאין אנו יודעים מהו האיסור ומהו ההיתר, ואם כן, הוא הדין כשיש שתי כתות עדים המכחישים זו את זו, שספק זה גם כן נחשב אצלנו כספק גמור מכח עדותם. [ועיין עוד שב שמעתתא [א ח].

ונמצא לפי המבואר, שגדר דין איקבע איסורא הנאמר לענין חיוב אשם תלוי, אינו שייך לגדר דין איקבע איסורא שנאמר לענין ספיקא דרבנן, שדין ספק זה להחמיר, וכמו שכתבו הפוסקים [ב"י יו"ד קט בסופו], והחילוק הוא, שלענין אשם תלוי הגדר הוא, שיהיה הספק ספק גמור, ולא חסרון ידיעה בלבד, וכנ"ל, [או כמו שנתבאר בהערה 7 בדעת התוס', שאין מחייבים אשם תלוי על ספק שבא לחדש לנו איסור], אבל החומרא שהחמירו בספיקא דרבנן הוא, שכאשר

לאיסורא, ועל כך הצטער שלא אמר לו זאת.

אמר רב נחמן אמר רבה רב אבוח אמר רב:
היתה לפניו חתיכה ספק של חלב ספק של
שומן, ואכלה — באנו למחלוקת רבי אליעזר

וחכמים! שמה שאמרתי לעיל דבעינן
חתיכה אחת משתי חתיכות אין זה לכולי
עלמא, שהרי לרבי אליעזר דסבר דמתנדב
אדם אשם תלוי בכל יום, ואפילו אינו יודע
שחטא, ודאי שאין צריך דוקא חתיכה אחת

שאין צריך.

והוסיפו התוס' לבאר, שהנה לקמן [כג]
נחלקו רבי מאיר וחכמים בדין אשם תלוי,
שלדעת רבי מאיר, המפריש בהמה לאשמו,
ואחר כך נודע לו שחטא, או נודע לו שלא חטא,
אזי בהמה זו חולין גמורין היא, משום
שמלכתחילה לא הקדישה אלא על הספק,
ומעשה שהוברר לו ספיקו, אין לו עוד צורך כלל
בהקדשתה, ולדעת חכמים, הרי היא קדושה
ואינה קריבה, ולאחר שיפול בה מום יפלו דמיה
לנדבה, משום שמלכתחילה גמר בלבו להקדישה
בכל ענין.

וכתבו התוס', שלפי זה נמצא, שרבי מאיר
וחכמים שבסוגיתנו, שניהם סוברים במחלוקת זו
[השניה] כרבי מאיר, ומשום כך, השוחט אשם
תלוי בחוץ, אין בזה אלא ספק איסור, שהרי
לכשיהיה נודע שחטא או שלא חטא, יהיה
מתברר למפרע, שבהמה זו לא הוקדשה כלל,
ולכן גם עתה שעדיין לא נתברר לו חטאו, הרי
היא כספק קרבן, הואיל ובכל שעה יכול דבר זה
להתברר, אבל לדעת חכמים דלקמן [כג],
שבהמה זו קדושה בכל אופן, אם כן השוחטה
בחוץ הרי הוא חייב חטאת, שהרי יש כאן ודאי
איסור.

והראב"ד [מע"ה"ק יח ז'] הביא מתוספתא,
שהשוחט אשם תלוי בחוץ, הרי הוא מביא
חטאת, ועיי"ש. וכתב הלחם משנה שם, שהתנא
של התוספתא סובר כחכמים דלקמן, ולכן חייב
חטאת על שחיתתה, אלא שלפי זה תמוהים דברי
הרמב"ם לכאורה, שבהלכות מעשה הקרבנות
[שם] כתב, שאינו חייב אשם תלוי על שחיתתו

בחוץ, הואיל ולא איקבע איסורא, ואילו בהלכות
פסולי המוקדשין [ד יט] פסק כחכמים דלקמן,
שהאשם קדוש גם לאחר שיודע לו חטאו, ולפי
מה שכתבו התוס' הנ"ל, היה הדין נותן,
שיתחייב חטאת על שחיתתו בחוץ, עכ"ד הלחם
משנה.

והחזו"א [נגעים יג ט] כתב ליישב, שאמנם
בהמה זו קדושה בתורת ודאי [לדעת הרמב"ם],
אבל מאחר שכדי להתחייב משום שחוטי חוץ,
צריך גם כן שתהיה ראויה בהמה זו לפתח אהל
מועד, וכמו שלמדנו בזבחים [קיב], והרי לאחר
שיתברר לו חטאו, איננה ראויה כבר להקרבה
בעצמה, אם כן כל שעה עומדת היא בספק זה,
ולכן שחיתתה בחוץ נחשב לספק איסור, ואולם,
כל זה דוקא לענין שחיתתה בחוץ, אבל
כששחטו את האשם וזרקו דמו בפנים, אם
הקטיר את אימוריו בחוץ, בזה ודאי יתחייב
משום הקטרת חוץ, שהרי כבר נתקבל הקרבן
באהל מועד כדינו, וכמו שמבואר לקמן שם,
שאם לאחר שזרקו דמו נודע שלא חטא, אזי
בשרו נאכל כדינו, ובאופן זה מדובר בתוספתא,
שהרי שם הלשון הוא, "הקריבו בחוץ".

ובחידושי רבינו חיים הלוי [מע"ה"ק] כתב
לבאר בדעת הרמב"ם, שאמנם בהמה זו קדושה
בתורת ודאי, אבל מטעם אחר יש לפטרו
מחטאת על שחיתתה, שהרי אם האמת הוא
שחטא, אם כן עצם מעשה האיסור שעשה
בשוגג, הוא הגורם את חיוב הקרבן, ועל ידי
שנודע לו מספק שחטא, נשלם חיובו בפועל
באופן מוחלט, וכמו לענין חיוב הקרבן בחטאת,
מה שאין כן אילו באמת לא חטא, שאז המחייבו

משתי חתיכות.

אתמול.

והאי תנא פליג אדרבי אליעזר קמא. שלדבריו של רבי אליעזר אפשר להביא אשם תלוי בנדבה ממש, ולהאי תנא אינו מביא בנדבה אלא כשיש לו ספק שמא חטא. ואליבא ידידיה אמר רב נחמן שאעפ"י שלמחרת יוה"כ אינו יכול להביא אשם תלוי, מכל מקום, אם באותו יום אכל חתיכה אחת ספק חלב די בכך כדי שיוכל להביא אשם תלוי בנדבה [עפ"י התו' בד"ה באנו. ועיין בדבריהם לקמן כה, ב, וברעק"א על משניות לקמן פ"ו אות כ"א].

תנו רבנן: היו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב. בא ישראל ואכל את הראשונה, ואח"כ בא עובד כוכבים ואכל את השניה, חייב הישראל אשם תלוי. שהרי כשאכל הישראל היו עדיין שתי חתיכות. וכן אם אכל כלב וכן עורב את השניה חייב הישראל על הראשונה⁽¹¹⁾.

בא עובד כוכבים ואכל את הראשונה ואח"כ בא ישראל ואכל את השניה, פטור. שהרי כשאכל הישראל כבר לא היו לפניו שתי חתיכות.

ורבי מחייב, דסבר דלא בעינן חתיכה אחת

ומקשינן: **לרבי אליעזר — מאי אריא כי אכלה לאותה חתיכה?** והרי אפילו לא אכלה, נמי יכול להביא אשם תלוי **דהתנן: רבי אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום?** [ואין לומר שרב נחמן בא להשמיענו דבחתיכה אחת הוא חייב באשם תלוי ולא רק שיכול להתנדב. דמנא ליה שרבי אליעזר סובר כן? שהרי הוא לא דיבר אלא בתורת נדבה, ויתכן שלעולם אינו חייב אלא בשתי חתיכות].

ומתצינן: **אמר רב אשי:** מה שאמר רב נחמן בדעת רבי אליעזר — **רבי אליעזר אליבא דבבא בן בוטא קאמר!**

דתנן: אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מהיום שאחרי יום הכפורים. אמר: המעון הזה [לשון שבועה] אילו היו מניחין לי הייתי מביא גם באותו היום שלמחרת יום הכיפורים, **אלא חכמים אומרים לו:** המתן עד שתכנס לבית ספק! שהרי יום הכפורים מכפר על ספק חטא כמו שמפורש במשנה לקמן. ולכן אין לך להביא אשם תלוי למחרת יום הכפורים אלא המתן עוד יום כדי שתהא במקצת ספק, שמא חטאת

הרי הוא מחוייב כרת, אבל אילו האמת שלא חטא, אם כן עדיין לא נשלם שם הקרבן עד שעת הקרבנו בפנים, ומאחר ששחטו בחוץ שלא כדינו, הרי לא נשלם [על ידי שחיטה זון] דין הקרבן שבו, ולכן אינו חייב על שחיטה זו משום שחוטו חוץ, ועיי"ש. ועיין עוד בקהלות יעקב.

11. הערוך לנר מפרש, שדין זה יתכן גם לפי

בקרבן הוא עצם מציאות הספק, שאינו יודע אם עשה איסור או לא, אבל מאחר שמציאות זו יכולה היא להשתנות בכל שעה, אם כן מציאות זו אינה נשלמת לגמור חיובו, עד שעת הקרבת הקרבן בפועל, ומעתה נמצא, שהשוחטה בחוץ אינו עושה איסור ודאי, שאמנם אם האמת היא שאדם זה אכן חטא, שאז דין הקרבן נשלם לגמרי בשעת ידיעת הספק, ודאי השוחטו בחוץ

משתי חתיכות.

אכל [ישראל] את הראשונה בשוגג ואת השניה במזיד, שידע שהיא ספק חלב — חייב על הראשונה שהיתה בשוגג והיו אז שתי חתיכות לפניו.

אכל את הראשונה במזיד, שידע שאחת משתייהן חלב, ואת השניה בשוגג, ששכח שהיא ספק חלב — פטור על השניה, כיון שבשעה שאכלה לא היו שתי חתיכות⁽¹²⁾.

ורבי מחייב דלא בעינן חתיכה אחת משתי חתיכות.

אכל שתיהן במזיד — פטור מכלום!

שתיהן בשוגג, ששני אנשים אכלו בשוגג, כל אחד חתיכה אחת [היעב"ץ גורס "שנים בשוגג"] — שניהן חייבין אשם תלוי.

והשני, לא מן הדין הוא מביא אשם תלוי,

שהרי לא היו לפניו שתי חתיכות אלא חתיכה אחת בלבד, אלא לכך הוא מביא: שאם אתה אומר שהוא פטור — קבעת את הראשונה בחטאת! שחייבו חכמים את השני להביא אשם תלוי למרות שאינו חייב מצד הדין כדי שלא יבאו לטעות ולומר שסיבת הפטור של השני היא משום שהחתיכה שהוא אכל היתה של שומן, ואם כן הראשון ודאי אכל חלב, וחייב חטאת.

ומקשינן: ומנו האי תנא דאמר הכי?

אי רבי, הרי מן הדין ומן הדין הוא לחייב גם את השני באשם תלוי, שהרי רבי לא בעי שתי חתיכות?

אי רבנן, תיקשי: וכי משום דלא נקבע ראשון בחטאת נימא ליה לשני — אייתי חולין לעזרה?! שהרי הוא פטור מן הדין.

ומתריצין: אמר רב אשי: לעולם אליבא דרבנן.

האחיעזר [ג נו ה], שלפי דבריהם, נצטרך לדחוק ולפרש ה"מזיד" שנזכר כאן בבריתא, כשהיה סבור שחלב ודאי הוא, ואכלה, שבציוור זה ודאי פטור מקרבן משום מזיד, אבל כשהיה סבור שספק חלב הוא, אינו חשוב כמזיד לענין זה, ועיי"ש ובאור שמח [שגגות ב ב].

עוד כתב האחיעזר שם, שלפי דעת רש"י ותוס' הנ"ל, יש ללמוד מברייתא זו דין נוסף, שכאשר ידע שחתיכה זו יש בה ספק חלב, ואכלה, ואחר כך נודע שודאי חלב היא, שהוא פטור מקרבן, ואין אנו אומרים, שהוא נחשב כמזיד רק לענין הספק איסור, [שמפני זה אינו מביא אשם תלוי, וכנ"ל], ולא לענין הודאי איסור, שהרי למדנו כאן, שאף על פי שבאמת אכל את שתי החתיכות, ונמצא שאכל חלב

טעמו של רבי זירא, שמאחר ובשעת אכילתו את הראשונה, היה אפשר לברר על ידי השניה, ממילא חל עליו כבר חיוב אשם תלוי, ושוב אינו נפקע אחר כך, אף על פי שנאכלה השניה גם כן, וכל שכן לפי הטעם של "מצוות", שהדבר תלוי בשעת האכילה, ועיי"ש.

12. בפשוטו הכונה היא, שידע שחתיכה זו יש להסתפק בה שמא חלב היא, ואף על פי כן אכלה. ואם כן מפורש כאן כמו שכתבו רש"י ותוס' בתחילת הפרק, שבאופן זה אינו מביא אשם תלוי.

אולם בשיטה מקובצת לכתובות [כב] הביא בשם תלמידי רבינו יונה, שגם באופן שידע מן הספק, הרי הוא חייב באשם תלוי, וכתב